

33779, II, B, 6 68

60/59

Nekoliko besedí

0

ribarstvu na Kranjskem, kaj ga ovira
in kako bi se dalo pouzdigniti.

Izdalo

kranjsko ribarsko društvo.

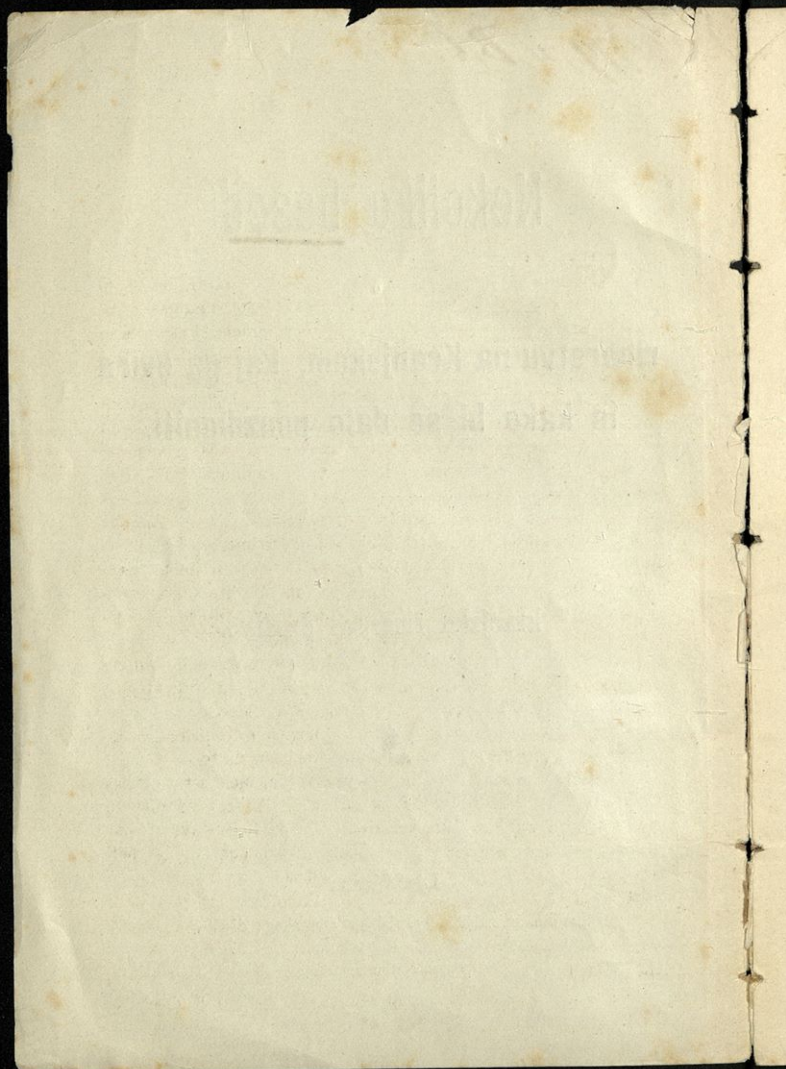

Ljubljana.

Svojina in založba kranjskega ribarskega društva.

Natisnila Klein in Kovač.

(1889.)

Resnica je, katera se žal ne da več tajiti, da se je število rib v naših rekah od nekaj časa znatno zmanjšalo, in se tako smemo po pravici bati, da nam utegnejo, kakor se to opazuje že več desetletij, polagoma izginiti. V prejšnjih stoletjih bilo je teh vodnih živali, ki so tako potrebna človeška hrana, še v mnogih potokih in vodah naših, ki so danes popolnoma prazne in v katerih bi bil vsak razplod brezuspešen; nasprotno pa tudi znamo, da se je prejšnje čase le malokdaj poskusilo razploditi ribe v neribovitih vodah. Še v srednjem veku niso bile ribe kakor danes slastna jed, ki si jo more bogatin dostikrat, siromak pa le redkokrat privoščiti, ampak so bile navadno vsakdanje živilo, zlasti prebivalcev Primorja. In ako je katoliška cerkev dovoljevala jesti ribe o postnih dneh, jesti meso pa prepovedala, to je le dokaz, da so bile takrat ribe preprosto, navadno živilo. Še v srednjem veku bilo je rib celo v rekah toliko, da n. pr. lósosa, ki je danes redek in drag, niso radi uživali niti posli, in v poselskih pogodbah bili so celo določeni dnevi, o katerih se je smela ta jed pripravljati. Ali ker se je rib vender preveč použilo in se ponajveč ni skrbelo za razplod, moralo je tudi to bogastvo propadati, tako da so se že v prejšnjih stoletjih čule pogostoma tožbe o tem, kako pojemajo ribe. Četudi si je morje v svoji neizmerni širjavi in množini vode navzlic vsestranskemu in ogromnemu ribolovstvu ohranilo še dokaj bogastva na ribah — četudi se tukaj opaža pojevanje rib — vender so se slišale in množile bolj in bolj pritožbe že zgodaj po vseh deželah gledé ribarstva in njega propadanja. Ne samo na severnem Nemškem, na Ogrskem, kjer je n. pr. nekđaj bila Tisa kot sloveča ribovita voda, ampak tudi v naših planinskih deželah pojemalo je bogastvo rib od leta do leta. Na Kranjskem se je to opazilo že v 16. stoletju,

in stara pisma, katera so se nam ohranila in se nahajajo v deželnem muzeju, pravijo nam, da se je blejska graščina že l. 1560. trudila, kako bi zboljšala ribarstvo blejskega jezera in Radovne in kako bi skrbela za to, da se ne polove vse ribe. Iz nekdanjega samostana ob Bistrici ohranilo se je tudi poročilo, da so se že okolo l. 1650. pritoževali tamošnji menihi o tem, da je vse manj in manj rib v cirkniškem jezeru, in v Rudolfinu nahaja se deželno povelje (ukaz) iz l. 1745., katero pravi, kdaj je smeti loviti ribe v Ljublanici, in katero predpisuje, kako velike morajo biti ribe, katere je smeti loviti.

Od onega časa se je to zlo še povečalo in ljudje so se konečno tako močno pritoževali, da je pač bil že čas nekaj storiti, da se ljudem zagotovi za bodočnost živež, radi katerega bi prebivalstvo škodo imelo, ako bi izginil, kajti ako bi izginil ta živež, morala bi se podražiti ostala živila.

O takih odnošajih važno je in potrebno, da preiskujemo uzroke te žalostne prikazni in da opozorimo na pomočke, kako bi se dalo pospeševati ribarstvo v naših sladkih vodah.

Da je vedno manj rib v naših sladkih vodah, temu so uzrok odnošaji, katerih niso ljudje zakrivili in katere morejo odstraniti ljudje morda le posredno, to je, katere moremo popraviti le s pridnim razplodom. Uzrok pa je temu tudi nespamet in kratkovidno dobičkarstvo pojedinih ljudi, kateri so brez ozira na bodočnost z dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi malone opustošili naše vode ter tako namesto pričakovane koristi napravili sebi in potomcem le škodo. Proti taki zlorabi more se in naj bi se delovalo na vso moč.

Govoriti hočemo najprvo o prvih odnošajih, ki se žal ne dajo več odvrniti.

Ne daje se tajiti, da je, kakor zveradi, tako tudi rib povsod manj tam, kamor prodirajo človeške naselbine, da torej z rastočo kulturo propada priroda, vse živali, ki živijo v svobodi, izogibajo se bližine človekove; kamor prihaja človek, tam moti mirno razvijanje živali; zver se umakne preganjana v višje planinske gozde, kjer pa jo zopet huda zima in revnejši živež brže pokončujeta, nego li to more puška najbolj izurjenega lovca. Mlini, tvornice, v obče tudi vodne naprave, stanovališča

ob bregu i. dr., vse to preganja ribe iz dozdanjih mirnih zavetišč. Domače živali, ki žive s človekom v zvezi, osobito perutnina, race, gosi delajo ribnjakom mnogo škode; in že na ta način ginejo ribe polagoma in s tem propada tudi bogastvo.

In temu se pridružuje še to, da se, kar je potrebno radi razvijanja ljudi, preveč in nespametno sekajo gozdovi. Saj je znano, da se s pustošenjem gozdov nanaša deželi marsikatera škoda. Gozd deluje na obnebje blažilno, mah popije veliko množino dežja ter si s tem za delj časa zagotovi potrebno vlažnost; v gozdnih potočičih nahaja mlada ribja zalega varno zavetje pred preganjalci, da si more potem, ko uzrase velika, poiskati večjih potokov. Vsega tega pa ne more, ako posekamo gozd. Golo površino ogreva preveč solnce ali pa se podé in zaganjajo hudourniki, da se potem v kratkem času zopet popolnoma posuše. Da potoki ne teko pravilno, da se stari potoki suše, vsemu temu je uzrok to, ker preveč sekamo pod gorskim uznožjem. Ker se s tem jemlje voda rekam, katere narasejo po nevihtah ali tedaj, kadar se sneg taja, ne podaje to, zlasti mladim ribam ne, primernega domovja, in one morajo v takih vodah, ki se brzo posuše, ali umreti v veliki množini, ali pa jih zanesó visoki valovi čez bregove potokov in rek, da potem tam, kadar se odteka voda, najdejo svojo smrt. To bode brez dvojbe uvidel vsakdo, zategadelj smemo reči, da je uničevanje gozdov jeden najglavnejših uzrokov, da nam propadajo ribe, osobito v gorskih potokih in rekah.

Tudi pri nas na Kranjskem se je ta nevolja že preveč razširila. Omenjamo za uzgled le kraška tla Notranjskega, katera so še pred stoletji pokrivali gosti gozdovi, katera pa so dandanes posekana ter imamo le golo ravan, pomanjkanje vode na jedni strani, na drugi strani nevarne povodnji od hudournikov.

Poleg golih tal imamo še uravnave rek, ki so sicer potrebne in koristne, ki pa nam preganjajo ribe iz domačih rek. Ako stvar zmatramo z ribarskega stališča, moramo priznati, da baš nepravilni tok reke, neredna korita z mnogobrojnimi tolmoni ali krnicami, s plitvimi mesti podajajo izvrstna prebivališča vsem večjim vrstam rib, osobito stare vode in mirne

postranske struge so izvrstna mesta za ikre, katerih mest ni moči umetno nadomestiti. Kadar se uravnavajo reke, tedaj seveda izgubijo taka naravna zavetišča vodni prebivalci, pravilno kamenito zidovje ob obeh straneh reke ne podaje ribam nobenega skrivališča v obbrežnih luknjah in razpoklinah; ikre se ne morejo mirno in uspešno razvijati in tako se manjša število rib.

Tega pa ne moremo predrugčiti. Napredek človeškega rodú zahteva za se vse to in se radi tega ne more ozirati le na uspevanje ribarstva, in zategadelj moramo se potruditi, da škodo, katero je moralo napraviti kulturno delo, popravimo na drug način. K temu oškodovanju ribarstva, ki se žal ne daje odpraviti, spadajo tudi železniške zgradbe, ki se mnogoštevilno s svojimi deli uzidavajo v vode, in naposled še plovba na večjih rekah, katerim parniki razoravajo vodo tako močno, da se nobeno organsko življenje, nobena žival ne more dalje razvijati.

Na meji izmed neizogibnega in izogibnega oškodovanja ribarstva stoji navada, ki jo ima mnogo tvornic, da brezkoristne in umazane odpadke odvajajo v čisto vodo. Jasno je, da se ribarstvu na ljubo ne more prečiti delovršba nobene tvornice, niti se ne more ustaviti in ni potreba, da bi se ustavila, vendar je tudi upravičeno zahtevanje ribarjev, da je treba kolikor mogoče skrbeti za to, da se voda ne onesnažuje. Osobito iz papirnic, strojarnic, delarnic kemijskih proizvodov, v obče iz vseh enakih obrtivališč človeške marljivosti prihajajo take množine strupenih, gnilih tvarin v reke, tako da se življenje v vodi na daleč uničuje. Vsakdo bode take slučaje iz svoje izkušnje poznal in razumel, da tam na daleč okrog ne more živeti nobena ribica. In vendar je mogoče mnogokrat preprečiti tako oškodovanje. Dobro je, da v katerih naj se zbira tvorniška voda in v katerih naj odklada svoje nevarne tvarine, moči je povsod izkopati brez velikih stroškov. Iz teh jam naj se potem polagoma, četudi le nekoliko očiščena voda, odvaja v reko. Vse to je lahko doseči; treba je le dobre volje tvorničarjev in odločnega postopanja oblasti, katera imajo zakonita sredstva, da lahko preprečijo tako neopravičeno pustošenje vode. Koliko se more v tem pogledu grešiti, vidimo najbolje na savski vodi izpod Save, katero je narava kar ustvarila za ribolovstvo in

je zdaj jedna najsiromašnejših cele dežele. Tukaj je treba nujne pomoči.

Ali tudi ljudje doprinesli so dokaj k temu, da so nam opustošili ribe v naših domačih vodah. Iz kratkovidnega dobičkarstva in oslepljeni s sebičnostjo lovili so in lové ljudje ribe tudi v tujih vodah vkljub zakonu in oblastvom, kadar se ribe ikrijo (dresté), in ne pomislijo, da z ulovljeno postrvjo, ki še nosi plod v sebi, uničujejo na tisoče in tisoče mladih ribic in da je loviti ribe tedaj, kadar se dresté, baš tako nespametno, kakor bi bilo nespametno, ako bi kdo, da bi mogel doseči sadje na najvišjem vrhu, posekal kar drevo. Pri ribah dozdeva se mnogim ljudem tako postopanje čisto naravno. Loviti velike ribe, to ni nikdar škodovalo; nasprotno, velike ribe so dostikrat najnevarnejše neprijateljice svojih povodnih tovarišic ter ovirajo uspevanje mlade zalege. Ali z ribo ob enem uničevati tisoče njenih potomcev, vender se ne da zagovarjati! Toda ne samo v tem grešilo se je in se še greši danes mnogo, tudi v drugem pogledu store ljudje, kolikor le morejo, da si sami odtegujejo jedno najvažnejših živil. Odkar so vsled opisanih odnošajev obubožale naše ribovite vode, začeli so ljudje na posebne prebrisane načine loviti ribe, češ, da bi tako pospeševali ribarstvo. Rabili so goste mreže, tako da ni mogla iz mreže ni najmanjša ribica, mamili so na trnke uboge vodne prebivalce s strupenimi tvarinami, z razjedljivim apnom, končno lotili so se jih z najmočnejšim strelivom, z dinamitom. Posebno kraji, v katerih so kamnolomi, rudokopi, železniške zgradbe, trpé največ in po cele kose rek naše lepe dežele uničili so nam ribji razbojniki za dolgo, dolgo časa, morda za vekomaj. Ali se to da zagovarjati? Ne zaslučuje li tisti, ki tako uničuje deželno blaginjo, da ga po zaslugi kaznijo oblastva in drugi nadzorni organi?

Še nekaj žalostnega naj tu omenimo, namreč to, kako so ljudem nejasni vsi pravni pojmi gledé ribarstva. Večkrat si celo pravoljubni človek nič ne stori iz tega, ako v tuji vodi lovi ribe za svojo potrebo, posebno vaška mladina zmatra vse tekoče vode za svoje in se varuje loviti ribe le tam, kjer skrbi lastnik za dobro nadzorstvo. Kar se tega tiče, bodi omenjeno,

da vse ribovite vode imajo svoje trdne lastnike in da sme ribe loviti le tisti, kdor ima ribovito vodo ali si jo je pridobil v zakup ter se more o tem pismeno ali pa z oblastvenim ribarskim listom izkazati. Kogar ujamejo pri ribji lovi brez tega lista, kazniti ga je po zakonu; kdor pa si upajoč, da ga ne bode nihče videl, prilastuje na tak način ribe, ta krade in ga je postaviti pred sodišče. A to naj bi si vsakdo premislil!

Vender ne samo umazano dobičkarstvo, ampak tudi sama nepažnja in otročja igrača more večkrat ribarstvu dokaj škodovati. Nepažnja je, ako domačo perjad, več nego je neobhodno potrebno, puščamo v jatah na vodno površino, ker so, kakor nas izkušnja uči, gosi in race ikram in zalegi najnevarnejše neprijateljice, in ker, kakor je znano, tice brzo prebavljajo, uničujejo znatne množine. Otročja igrača je naposled, ako vaška mladina brez slabega namena, ali brezmiselno, z vsakovrstnimi posodami lovi na plitvih mestih drobne ribice samo zato, da jih v kratkem času spet vrže v vodo. V takih slučajih treba je pravočasno poučiti take ljudi, povedati jim, da je tako veselje kratko, napravljena škoda pa zelo znatna.

Ako torej vidimo, da so ne samo naravni odnošaji, ampak tudi zlobnost in nespamet človeška opustošili naše vode; ako pomislimo, da naravno razvojno področje rib bolj in bolj zóžuje obrtnost, razgozdovanje itd., ali se tedaj ne umeje samo ob sebi, da je treba vse storiti in skrbeti za to, da se nam ne oškodujejo ribovite vode ter da je treba skrbeti za ribji razplod.

Poslednje je mogoče doseči na dvoji način: da branimo naravni narastaj in da ga pomnožujemo z umetnim ribarstvom. Za prvo ni nam potreba nobenih posebnih stroškov ali naprav, pri tem se more udeleževati vse prebivalstvo uspešno, tudi najrevnejši človek; drugo je delo tistih, kateri se pečajo z ribarstvom, in to so graščaki, lastniki vod itd., najprvo pa je to delo ribarskih društev.

Ako se izvršujejo strogo in pazijo zakoni o ribarstvu, more se že s tem znatno pospeševati ribarstvo, kajti ti zakoni, zlasti najnovejši, kateri bode skoro prišel v moč, imajo namen odstraniti vse, kar škoduje ribarstvu, samo da je spet pouzdig-

nejo. Tak zakon torej ni neprijetna omejitev dozdanjih običajev in umišljenih pravic, ampak prava dobrotà, katera pripravlja za bodočnost in potomcem boljše ribarske razmere. Držati se torej teh zakonov ni samo dolžnost vsakega posameznika, ampak to pravi vsakemu že pamet. Vsak prestopnik naznaniti, krivega zločinca prijaviti sodišču, to ni samo naloga javnih policijskih organov, kakor: poljskih čuvajev, občinskih služabnikov, stražarjev, orožnikov, ampak tudi vsakega človeka, posebno pa občinska načelnikstva naj bi pazila na to z največjo pridnostjo. Tudi posameznik more tu mnogo koristnega storiti, kajti ako take prestopke izpregledujemo, bode zakon in ves trud brez koristi, kajti „kjer ni tožnika, tudi ni sodnika.“ Mnogokateri zločin, ki ne gleda na čas, v katerem se ribe dresté ter radi jedne ujete ribe pokonča včasih vso zalego, more svoje grdo rokodestvo le zato nekaznovan i dalje izvrševati, ker se nobenemu njegovih sosedov ne zdi vredno, tako početje preprečiti. Kaj počnemo z onim, ki nam oškoduje drevesa, ki nam pokončuje poljščino? Zakaj naj bi baš zlikovec, ki pokončuje ribe in ki večkrat napravlja večjo škodo, nego je vredno vse poškodovano drevo ali pohojen travnik, zakaj bi baš tak zlikovec ne bil kaznovan? Tukaj torej je treba nujno kaj storiti, zakon o ribarstvu treba baš tako izvrševati in nadzorovati, kakor lovske in druge zakone. Osobito v mestih in večjih selih bilo bi velike koristi, ako bi tržna policija bolj nadzorovala prodajanje rib ter brezozirno kaznovala vsak prestopnik. Prijatelja ribarstva mora v srce boleti, kadar n. pr. vsak teden na sicer revno obiskovanem ljubljanskem ribjem trgu vidi, kako se tu ponujajo ljudem v prodajo prst dolge postrvice, ped dolge ščuke in druge ribe. Od kod neki čemo dobivati velikih rib, ako polovimo tako slepo vse mlade ribice, ki še vrhu tega niso tečne?

Ako bi krajna policija jedenkrat, dvakrat strogo postopala, izginile bi brzo neprilichnosti, kajti, ako bi se onemogočilo tako prodajanje, postala bi tudi ribja lov brez vrednosti in brez važnosti. V tem oziru mogle bi se tudi bolje nadzorovati gostilnice. Žal da se marsikatera riba, ki se ulovi v času, ko to prepoveduje zakon, lahko proda v kuhinji go-

stilničarjevi, ako le ni draga, in marsikateri gost uživa potem slastno tečno hrano, in oba ne vesta, da s tem potuho dajeta tatovom, da oškodujeta ribarstvo in da celo kršita zakon. Skrbite, da se bodo strogo nadzorovali in izvrševali dozdanji propisi, potem bode te si mogli skoro omisliti ribe po ceni.

Kakor smo že rekli, navadno je nepremišljenost in nepoznanje znatne vrednosti ribarstva krivo, da ne gledamo na to, da bi se nadzorovali zakoni o ribarstvu, in zato je treba le svariti, pravočasno razjasniti in uzbuditi zdravi zmisel prebivalcev, da ne bi gledali več mirno, kako pojedinci oškodujejo koristi skupnosti.

V tem oziru bila bi posebno dolžnost in naloga oskrbništev, da bi povsod porabila svoj mogočni upliv v to, da bi se pospeševalo ribarstvo, da bi se odstranjevala vsaka zloraba, da bi se strogo nadzorovali veljavni zakoni in da bi se posebno pazilo na to, kako zakupniki izvršujejo ribarstvo, da nam v kratkem času ne propade znatni vir dohodkov. Nadalje dolžnost je občinskim načelništvom, katerim je kot prvim političnim oblastvom nadzorovati, da se izvršuje zakon, da bi se bolj nego do zdaj pazilo na zakon o ribarstvu in na izvršilni ukaz, ki spada k ribarstvu, da bi svoje organe poučila, da bi ribarske prestopke takisto zasledovali, kakor lovske prestopke, osobito da bi zahtevali od vsakega, ki ribe lovi, da se izkaže z ribarskim listom. Dà, tisti, ki se pečajo z ribarstvom v večjem obsegu, morda ribarska društva bila bi voljna, uspešne prijave, ako bi se odstranila znatna škoda, primerno nagradjevati. Osobito bila bi dolžnost tistih, ki so pozvani ščititi duševno blaginjo prebivalcev, velečastite duhovščine in slavnega učiteljstva, da povsod poučujejo. Ako bi dušni pastir, ki ima v vasi največje spoštovanje, opozoril vaščane, kako nepravilno je zapravljati živilo, katero je ljudem podaril Bog, in da nam naklada vest, da imamo zakone o ribarstvu takisto izpolnjevati, kakor druga določila, da je naposled to, ako si kdo prilasti ribo na nepravilčen način, baš taka tatvina, kakor vsaka druga, bil bi uspeh gotovo velik. Ako bi končno učitelji že mladini pokladali na sree važnost ribarstva in ako bi uzbujali v njej zanimanje za vesele povodne živalice, otročjo preširnost v tem oziru pa bi ostro grajali in kaznovali, uzbujalo bi se gotovo

v narastajočem rodu pravo čustvo in razum za to, kako je postopati z ribami in jih zmatrati kot tujo last, potem bi mnogo pridobili, zategadelj le brzo na delo!

Tam, kjer je popolnoma nehal naravni ribji narastaj vsled prekomernega prejšnjega opustoševanja, ali tam, kjer je spet treba zaploditi ribe, katere so izginile ali pa so jih opustošili, nadalje, da bi se pomagalo naravi, ki sicer gotovo in vedno, toda dostikrat počasi napreduje, tam se poslužujejo umetnega ribarstva, da bi tako razmnožili ribe. Kako se to dela, znano je že tako, da je pač nepotrebno o tem še kaj govoriti. Ker je v to, da se ribji plod razvije, potreba posebnih naprav, zato je ta vrsta ribarstva skrb graščin, večjih posestnikov, najprvo pa ribarskih društev, od katerih jedno tudi za Kranjsko, s sedežem v Ljubljani, deluje. Vender mogel bi si tudi vsak ribič, ki svoj posel izvršuje razumno, in ki ni, kakor se žal tu še često dogaja, sam največji neprijatelj svojega pravega ribolova, napraviti tako manjšo napravo, da bi vselej imel narastaj tistih žlahtnih rib, od katerih mu kupčevanje daje največ koristi. Na Kranjskem napredovalo je umetno ribarstvo že znatno. Ne gledé na napravo za ribji razplod kranjskega ribarskega društva v Studencu, kjer se je v letih 1884—1888 izvalilo do 152.000 postrvnih jajčec, imajo take naprave tudi drugi, kakor n. pr. znani profesor g. I. Franke v Kranju, Mallner in Muhr v Bledu, A. pl. Kappus v Kamni Gorici, rudokop v Beli Peči, oskrbništvu Haasberg in Schneeberg in mnogi drugi ter vsako leto zaplode na tisoče in tisoče mladih rib v svojih vodah.

Kar je že storilo umetno ribarstvo v drugih deželah, to je velikansko. Na Češkem n. pr. je lósos, ki je bil že popolnoma pokončan, redni prebivalec Labe; na Nemškem, kjer se razvija razumno ribarstvo že zdavnaj z največjim uspehom, množijo se vidno ribe, dà, umetnemu ribarstvu posrečilo se je celo, da se je ogor, ki ga prej ni bilo v Dunavu, tu udomačil. Povsod trudijo se ribarska društva, ozdraviti rane, ki jih je dobilo ribarstvo v zadnjih desetletjih. Zato podpiraj vsakdo, kdor le more, težnje naših ribarskih društev posebno kranjskega, ali tudi, kdor ne more pristopiti k našemu društvu ali pa samo-

stalno sodelovati pri prospehu ribarstva, more dokaj storiti, ako se ravna po veljavnih zakonih o ribarstvu in ako ne trpi, da jih drugi prestopajo.

Kakšno korist bode imelo iz boljšega ribarstva celokupno prebivalstvo, tudi najrevnejše, to je jasno. Ne samo ribič bode delal boljšo kupčijo ter bode svoj trdi kruh zboljšal, tudi njih število bode se podvojilo vsled večjega ribarstva in tako bode še marsikdo kot podjetnik ali pa kot pomagač našel nov-zasluzek. Ribe ne bodo več, kakor zdaj, le slastna jed bogatim ljudem, ampak tečna, po ceni hrana tudi spodnjim stanovom, in trgovina z ribami, ki je zdaj uničena, bode nas довела do izvoza, ki mnogo denarja prinaša v deželo — naj omenimo tu le krške rake — ako bode raslo ribje bogastvo v domovini. Gorenjska postrv in sulec utegneta si pridobiti svetovni glas, na kakeršnem so bili v svojem času krški raki.

Zategadelj naj bi se uvaževale te vrstice! Razumno ribarstvo je za deželno gospodarstvo važna stvar, katere ne smemo prezirati. Kakor povsod, tako je treba tudi tukaj zložno delovati vsem krogom, ribarjem, kakor oblastvom, duhovščini in učitelstvu, ako hočemo, da nam delo obrodi obilen sad.

Vedno bodi ne samo tistim, ki so z ribarstvom posredno ali neposredno v zvezi, ampak tudi vsem deželanom naše lepe domovine v tem oziru pred očmi zlato geslo avstrijskih ribarskih društev:

Množi in pospešuj,
Bližnjemu v blagoslov,
A stvarniku v čast.

